

PLATERU

DURANGOKO ZILARGINEN HERRI-ANTZEZLARI IZPIRITUA BERPIZTEN

Durangoko Plateruena Kafe Antzokiak bere itxurara egindako ikuskizunaren estreinaldiarekin ospatu zuen XIV. urteurrena. Urriaren 28an, jendez betetako antzokiko oholtza gainean, lehen aldiz taularatu zuten *Plateru*. Zuzeneko musika, hitzak eta dantza uztartzen dituen ikuskizunari buruz gehiago jakiteko Erika Lagoma eta Aritz Lasargurenekin bildu gara, Matxalen Ertzillarekin batera ikuskizunaren zuzendariak biak.

TESTUA | AMAIA LEKUNBERRI ANSOLA @amaialekunberri
ARGAZKIA | PLATERU IKUSKIZUNA

Plateruena egin dugu hitzordua, nabarmena baita Lasarguren eta Lagomarentzat esanguraz beteriko lekua bilakatu dela. *Plateru* bertan entsatu eta estreinatzeaz harago, antzokiak badu lotura sakonago bat sortu duten ikuskizunarekin: Plateru izengoitiz ezagun egin ziren durangar anai bik eman diote izena biei. Erreferentziak erreferentzia, gaur egun oso gutxi ezagutzen ei ditu herrian. “Durangon badaukagu Plateruena antzokia edo Plateruen plaza, nahiz eta durangar gehienek ez dakiten ezer berauei buruz. Askok ez dakite ezta nortzuk ziren ere”, dio Lasargurenek. Bat dator Lagoma ere: “Ni irakaslea naiz, eta ziur nago ikasleei galdetu ezker, gehien-goak ez lituzkela ezagutuko”.

Zilargintza ogibide izateagatik, Plateru deitu zitzaion Antonio de la Fuente Bolanjero (1757-1834) eta Juan Cruz de la Fuente Bolanjerori (1760-1831). Alabaina, ez ziren zilarra lantzeagatik egin ezagun. Koplak egile eta soinuari trebea omen zen Juan Cruz, dantzari iaioa berriz Antonio, eta trebetasun horiek bilakatu zituzten ezagun herrian eta inguruetan. Txistu, bertso, musika eta dantzara emanak izanik, inguruko herrietako jaietara

gonbidatzen zituzten. “Oso plazakoak eta kultura herrikoari lotuak” zirelako, beraien herri-antzezleri izpiritua errebin-dikatzeke ere aprobetxatu dute. “Zerbait herrikoia egin nahi izan dugu, herritik sortua eta herriarentzat. Horrek lotzen gaitu beraiekin”, azaldu du Lagomak.

Lasarguren eta Ixone Aroma izan ziren ikuskizuna sortzearen ideari bueltak hasi zirenak, duela urte bete pasa. Koreografiari lotutako ideiak atera eta Lagomarekin kontaktuan jarri ziren, gidoilari lanak egitea proposatzeko. Lagomak dantzak istorioarekin harilkatzeari ekin zion eta apurka-apurka proiektua martxa hartzen joan zen. Konturatzerako lan-talde handia zuten osatua. “Gehitzen joan eta azkenean Durangoko hoguei pertsonak amaitu dugu ikuskizuna prestatzen. Ardura handiak hartu ditu gazte pila batek, eta bakoitza bere esparruan handitzeko modu bat izan da”, dio pozik Lagomak.

HAUSNARKETARA GONBITA

Dantza eta musika tradizionalak garaikideekin nahastuz, ikuskizunak zilarginen garaia gaur egungoarekin uztartzen du. Alabaina, Plateruak ezagutzera emateaz

harago izan dute beste helbururik sortzaileek: “Hausnarketa batzuk planteatu ditugu, gure asmoa ez baitzen soilik haien bizitza kontatzea. Beraien bizitza eta gure gaur egungo kezka lotu nahi genituen”, azaldu du Lagomak. Hala bada, oholtza gainetik zenbait hausnarketa mahaigaineratzea bilatu dute.

Gogoeta egitera gonbidatzen duen gaietako bat du ikuskizunak indargune: **emakumeen ikusgarritasuna**. Sortzaileek zekarten kezka izatetik urruti, gaiak bilatu ditu eurak, ikuskizuna landu bitartean zilarginak bi anaia ordez hiru neba-arreba zirela jakin baitzuten. “Guk istorioa Juan Cruz eta Antoniorekin hasi genuen, eta dokumentazio lanetan hasita ginela Marisa Barrenak zilarginen arrebari erreferentzia egiten zion testu bat aurkitu zuen”, dio Lagomak. “1818an Frantzia argitaratutako testu bat da, eta bertan irakur daiteke nola zilarginek beraien umore bereko arreba zeukaten, herri herri beraiekin dantzaldiak egiten zituena”, azaldu du Lasargurenek. Horixe da Maria Francisca Escolastica (1749) aipatzen duen testu bakarra, gainontzean gizonak idatzitako historiak ahanzturara kondenatu baitu.

PLATERU IKUSKIZUNEKO LAN-TALDEKO ZENBAIT KIDE, PLATERUENA KAFE ANTZOKIAREN ATEETAN

Oroimen ariketa eginez, emakumezko Platerua omentzen du ikuskizunak. Lagomak ahotsa jartzen dio Escolasticari: “Bera izango banintz bezala abesten dut, nahiz eta azken finean emakume askoren ahotik zaintzari buruz kantatzen dudana. Kezkatzen nauen gai bat da, mundu honek ez baitu zaintzarik gabe funtzionatzen. Kontua da askotan zaintzaileak ez direla zainduak izaten, eta nago Escolastica ere ez zela oso zaindua izan”.

Euskararen gaia ere erdigunean jarri nahi izan dute, baina “betiko hausnarke-ta” egitea saihestuz. Plateruek gazte-lara jaso zuten etxean, eta beraien kabuz ikasi euskaraz. Horregatik “zein majoak ziren” esatea erraza litzatekeen arren, fokua gaur egunera ekarri nahi izan dute-la diote, Euskal Herrira datozen etorkin gazteek bertoko hizkuntza ikasteko dituzten zailtasunetan arreta jarri asmoz. “Iaz, lanean, 14-15 urteko bi etorkinen kasua oso gertutik ezagutu nuen. 16 urtetik beherakoak izanik ezin zuten euskaltegira jo, eta astean soilik bi orduko errefortzua zeukaten euskara ikasteko. Ikasbidea egin nahi izatekotan hizkuntza menperatu beharra dagoenez, euskara ez jakiteagatik beste bide batetik bide-

ratu behar ditugu? Denok oso jatorrak gara, baina nork erakutsiko die euskaraz?”, aieratu du galdera Lagomak.

Zilarginak bi anaia ordez hiru-neba arriba zirela jakin dute sortzaileek

Bestalde, **ertzetako norbanakoak** erdigunera ekarri nahi izan dituzte. Plateruen bizitzako pasarte batez baliatu dira horretarako: 1828an Espainiako errege Fernando VII. eta Maria Josefa Amalia de Sajonia erregina Durangon izan ziren, eta ongi etorri ospakizuna egin zieten herrian. Ordurako 70 urte inguru zituzten Plateruek dantza egin zieten, eta kronikek diotenez, porrua dantzatzerakoan erregina barrez leher-tu zen. “Madrileko gorteetatik Durangorainoko bidaian barrerik egin ez zuen Amalia algaraka hasi omen zen Juan Cruz lodikotea dantzan ikustearekin ba-

tera, hori jasotzen dute kronikek”, azaldu du Lasargurenek. Barre algarak alde batera dantzan jarraitu zuen Platerua eredu, “ertzetako gorputz eta pertsonaiak” oholtzara igo dituzte.

ANTZOKIAREKIN ELKARREKINTZA

Esku artean zeukaten lanaren porturatzea ziurtatu nahian, lehenengo saioa lotu eta data horri begira lan egiteko beharra ikusi zuten. “Orduan esan genuen: zein egun egokiago Plateruenaren urteurrena baino?”, azaldu du Lagomak. Esan eta egin, antzokiko kideekin harremanetan jarri eta lehen emanaldiaren data zehaztu zuten.

Estreinaldirako oholtza eskaintzeaz harago, Plateruenak ikuskizuna baldintza oso onetan entseatzeko espazioa ere eskaini die. Prozesuaz pozik agertu dira, alde biak elikatu dituela uste baitute: “Antzokiak plaza eman digun era berean, gu antzokiko bazkideak gara eta herriko jendeak sortutako zerbait antzokira eraman dugu”, azaldu du Lagomak. Esperientziak antzokiaren eta herriaren arteko hartu-eman hori indartu izana espero dute: “Agian datorren urtean beste jende bat antzerako zeozer egitera animatuko da”. ●